

Spomini Janka Oitzla se končajo sredi stavka in so tudi dragocen spomin na čas okrog plebiscita.

»Ostanite to, kar ste!«

»Bom naredil stezice, čir so včasih bile,« so zapeli pravniki Janka Oitzla Theresia, Lucija in Damjan. Tudi pesem »Rož, Podjuna, Zila« je bilo slišati. In v Goršetovi galeriji v Svečah so zbrani začutilo vso Koroško. Nekaj drobcev k tej Koroški so doprinesli Štefan Pinter in v Bojko Singer, ki je spomine svojega deda Janka Oitzla prevedel v nemščino in v samozaložbi izdal v prikupni dvojezični knjigi prav ob 100-letnici plebiscita na Koroškem.

»Dedi mi ostajajo v spominu kot pokončna, močna osebnost, ki se je vedno borila za resnico in pravico. Pri tem so branili svojo čast in ohranili svoj ponos. Ne bom pozabila zadnjega stavka v oporoki: Ostanite to, kar ste.« To je v uvodnih besedah napisala vnukinja Marica Pinter. Pripovedovala je tudi, da je bila miza pri dedju v kuhinji vedno obložena s časopisi »in vedno so nekaj pisali«.

Knjižne slovenščine se je Janko Oitzl naučil z branjem knjig. »Spominjam se, kako so me učili brati.« Povedala pa je tudi to: »Ko je ded mislil, da bodo družino izselili, je dal dan prej še hrano svojim čebelam.« Pa še en podatek ob robu: Janko Oitzl je bil tudi tri tedne župan občine Bistrica v Rožu.

»Morda me je prav stoletnica koroškega plebiscita spravila na misel, da besedilo prevedem in ga tako zdaj, ko so se nacionalne strasti na Koroškem hvala bogu ohladile, naredim dostopnega tudi nemško govorečim bralcem.«

Bojko Singer

Iz spominov Janka Oitzla o času plebiscita:

Od vseh strani je bila agitacija v polnem teku. Bolj se je bližal plebiscit, bolj je bilo vse nervozno. Prišel je 10. oktober, prišle pa so tudi iz vseh strani, iz Jugoslavije in Nemčije, osebe, da oddajo glas za to ali ono stran. Več teh oseb še nikoli ni bilo v naših krajih, pač pa so bili njihovi predniki od tu. Ko je bil objavljen končni izid plebiscita, so bili vsi zavedni Slovenci potrti. Na Bistrici je 55 odstotkov glasovalo za Jugoslavijo, dočim je občina Št. Jakob popolnoma odpovedala. Začelo se je novo sovraštvo, na dnevnem redu so bili pretepi in tudi požigi. Na Bistrici so neznanzi zažgali Tomažev kozolec, ker so sumili, da je Kuraš, pd. Tomaž,

glasoval za Jugoslavijo. Tudi podnevi so bile napadene posamezne osebe in družine.

Meseca novembra je prevzela cono A nemška uprava, jugoslovanski uradniki in orožniki pa so se morali umakniti v Jugoslavijo. Tudi jaz sem šel z njimi, za nekaj dni, kakor sem mislil, da se doma vse pomiri. Družino sem pustil na Polani. Dodeljen sem bil postaji Javornik. Tam sem zbolel, bil v Ljubljani v bolnišnici, nato spet v Žirovnici. Kraj marca 1921 sem se vrnil na Koroško in sicer k Arihu, od koder sta me bratranec Andrej in svak Kramar s konjsko vprego pripeljala 4. aprila 1921 domov. Andrej mi je podaril eno ovco, ki smo jo tudi vzeli s sabo. Doma je bilo veselo snidenje z družino. Za moj prihod so pa kmalu izvedeli orožniki in po tednu dni sem dobil od tajne policije v Celovcu dopisnico, na osnovi katere sem dobil dovoljenje za bivanje v Avstriji za šest tednov, po tem roku da se moram vrniti v Jugoslavijo. Ker se tega poziva nisem držal, sem se moral oglasiti pri okrajnem glavarju Rainerju v Harbachu. Okrajni glavar me vpraša, zakaj po šestih tednih nisem zapustil Avstrije. Dejal sem, da nisem optiral za Jugoslavijo. Avstrijo da sem

zapustil samo iz odgovornosti in skrbi za svojo mnogoštevilno družino v teh razburkanih časih. Okrajni glavar je zahteval, da moram na vsak način zapustiti Avstrijo. Jaz sem mu odgovoril: »Ich weiche nur der Gewalt.« Če me preženete, sam pa ne grem. Okrajni glavar mi je rekel, da so proti meni pritožbe zaradi mojega delovanja med časom pred plebiscitom. Ker na moje zahtevo ni povedal, kdo se je pritožil, sem ga prosil, naj sproži proti meni sodno preiskavo. Na sodišču se hočem sam zagovarjati oziroma mi morajo dokazati mojo surovost. Tudi to zahtevo je odklonil. Nadalje sem glavarja, našega službenega šefa, še vprašal, če se še spominja, kako sem po razsulu monarhije prišel k njemu in ga vprašal, kaj bo z nami. Takrat ste dejali: »Draußen bleibst jugoslawisch und wenn die Jugoslawen auch Klagenfurt besetzen, dann werde ich mich als deutscher Beamter nach St. Veit zurückziehen.« Rekel je, da se tega ne spominja. Mene pa niso več nadlegovali.

Prišle so volitve. Slovenska stranka je postavila mene in Roka Ferčnika, pd. Uršiča, za kandidata. Bila sva tudi izvoljena. Toda čez dobro leto so nacionalni krogi začeli gonjo proti meni in

Kdo je bil Janko Oitzl?

Janko Oitzl (1877–1971) je bil doma na Polani in je v visoki starosti napisal spomine na razburkane čase vse od let monarhije do druge republike. Rodil se je leta 1877 v Grpičah pri Brnci. Izučil se je za mizarja v Beljaku, se odpravil na bolc na Salzburško in Tirolsko, preden je bil vpoklican k vojakom v Klosterneuburg, nato je vstopil v cesarskokraljevsko žandarmerijo, kjer je hitro napredoval. Po nekaj postajah je postal 1907 predstojnik žandarmerijske postaje na Bistrici v Rožu, spoznal tam Uršo Kuraš in se z njo poročil. Rodilo se jima je pet otrok. V prelomnem času po prvi svetovni vojni so se dogodki razpletli tako, da je leta 1921 ugotovil, da so njemu in vsej družini vzeli avstrijsko državljanstvo. Družina se je prebijala

skozi življenje s pridelki na majhni kmetiji pri Jakmu na Polani, s čebelarjenjem in mizarskimi naročili. Državljanstvo so Janku Oitzlu vrnili šele v petdesetih letih 20. stoletja. Spomini Janka Oitzla se končajo sredi stavka z opisom dogodkov maja 1945.

Rokopis je hranil Blaž Singer, njegov zet in domačin z Mač. Pred leti je prišel v roke Štefanu Pinterju, ki ga je digitaliziral in dal Bojku Singerju, vnuku Janka Oitzla. Ta je spomine svojega deda prevedel v nemščino, ravno za 100-letnico plebiscita, ki je bil ključni dogodek v življenju Janka Oitzla. Spomini – Erinnerungen so izšli v samozaložbi.

Janko Oitzl: Spomini/Erinnerungen

Izdala Štefan Pinter in Bojko Singer. Samozaložba 2020.

Pravniki Damjan, Theresia in Lucija Oitzl

Vnuk Bojko Singer, vnukinja Marica Pinter in Štefan Pinter

dosegli, da je okrajno glavarstvo razveljavilo mojo izvolitev. Po povratku v domovino sem pisal na mojo občino Podkloster po domovinski list. Odgovorili so, da so me na ukaz deželne vlade črtali iz domovinskega seznama, ker sem baje jugoslovanski državljan. Nato sem šel na deželno vlado k pristojnemu referentu, dvornemu svetniku Aignerju in ga prosil za pojasnilo. Rekel je samo, da sem jugoslovanski državljan. Nadalje sem ga prosil, naj mi da pisno, na osnovi katerega zakona sem izgubil avstrijsko državljanstvo. Čakal sem nekaj tednov in ker ni bilo odločitve, sem šel spet urgirat k pristojnemu referentu zaradi moje prošnje. To sem ponovil vsakokrat, kadar sem imel opravka v Celovcu. Minevala so leta, a odločbe nisem dobil. Ko sem se zopet oglasil, me je dvorni svetnik Aigner nahrulil: »Sans schon wieder do!«. Tudi meni je zavrela kri in sem mu dejal: »Jawohl, Herr Hofrat. Kaufen sie Strichnin und vergiften sie uns, dann werden sie von uns erlöst.« Dejal sem še, da vsak obtoženi zločinec dobi obtožnico, da ve, zakaj je obtožen, in to zahtevam tudi jaz. Pogledal me je nekako začudeno in samo rekel: »Tun Sie sich nicht aufregen.«

Ker v moji zadevi tudi potem ni bilo rešitve, sem se obrnil na našega poslanca, gospoda župnika Poljanca. Šel je z mano k deželnemu glavarju, toda ta je bil odsoten, sprejel naju je njegov namestnik Leer. Ta je posredoval, in dobil sem po nekaj tednih (leta 1925) pisno odločbo, da sem na osnovi patenta L.G.S. Nr. 2557 z dne 24. 3. 1832 (!) izgubil avstrijsko državljanstvo. Šel sem k naši organizaciji v Celovec in tam smo napravili rekurs na Bundeskanzleramt. Pomagal mi je poznejši gospod profesor Jožko Hutter. Po dveh tednih sem že dobil od Bundeskanzleramta negativno odločbo. Postali smo torej brezdomci. Kaj to pomeni, zadostuje samo podatek, da smo morali imeti jaz, žena in vsa družina Fremdenpass za bivanje v Avstriji. Vsako leto sem moral na okrajno glavarstvo in tam podaljšati ta pass. Tudi otroci v šoli so občutili naše grehe, dobivali so slabe ocene, posebno krivčen je bil učitelj Kriessmann, nacionalni ekstremist. Moj starejši sin Hanz je dobil slabe ocene, enako pozneje tudi v Bürgerschule in Celovcu. V obrtni šoli pa je bil pozneje Vorzugsschüler, dobil je tudi nagrado.

Jaz sem se ukvarjal s čebelami. Če-

belariti sem začel že leta 1911. Tako smo se lažje preživljali. Ni bila malenkost začeti gospodariti na majhnem posestvu, ki ima samo tri hektarje rodovitne zemlje brez travnikov. Hišo smo dobili po plebiscitu prazno. Ni bilo ne živine ne kakega poljskega orodja. Okna, duri in pode je bilo treba obnoviti. Začeli smo s kozami in čez nekaj let smo kupili kravo in tako je šlo počasi navzgor. Prodali smo tudi nekaj lesa, da smo obnovili strehe. Zgoraj smo napravili eno sobo in uredili en prostor za mizarsko delavnico, da sem mogel izdelovati vse, kar je bilo potrebno pri obnavljanju hiše. Veliko so mi pomagale tudi moje čebelice. Imel sem do 60 panjev. Na pomlad sem prodal kmečke panje, pa tudi medu za prodajo je bilo večkrat dosti. Otroci so doraščali. Starejši sin se je izučil v trgovini pri Komatarju v Borovljah, Jože v Celovcu za mizarja in Ludvik pri svaku Kramarju na Bistrici za mesarja. Dekletki Pavla in Mici sta se naučili šivati in kuhati pri šolskih sestrah v Št. Jakobu.

Spominska literatura

Spomini Janka Oitzla na izgubljeno stoletje koroških Slovencev

Janko Oitzl (1877-1971) je sam živel skoraj stoletje in doživel obdobje, ki je bilo za Slovence na Koroškem najbolj usodno. Svoje spomine je zapisal, sedaj so – s prevodom v nemščino – izšli v knjigi.

Sveče Ko je slovenska stran oktobra leta 1920 izgubila koroški plebiscit, se je Janko Oitzl umaknil za nekaj mesecev na varno, v novo Jugoslavijo. Ko se je vrnil k svoji ženi in petim otrokom nazaj na Koroško, je ostal brez vsega – brez službe, brez stanovanja in celo brez državljanstva. Na srečo je žena podedovala majhno kmetijo na Poljani pri Bistrici in družina se je lahko za silo preživljala. Nazaj v službo pa Janko Oitzl ni mogel nikdar več. Do leta 1918 je bil komandant orožniške postaje na Bistrici.

Svojo življenjsko zgodbo, ki se je začela v Grpičah v zahodnih Karavankah, je Janko Oitzl popisal leta 1967, ko je bil star že 90 let. Ko je mož njegove vnukinje Marice, Štefan Pinter, v 90. letih dobil rokopis, ga je prenesel na računalnik, digitaliziral torej. Oitzlov vnuk Bojko Singer, sin njegove hčerke Pavle, je življenjepis prevedel v nemščino in v samozaložbi s Pinterjem izdal dvojezično knjigo Janko Oitzl – Spomini/ Erinnerungen. Pred nedavnim so jo javnosti predstavili v galeriji Gorše v Svečah.

Oitzlova knjiga je zanimiv prikaz življenja ob koncu 19. stoletja, saj se je njen avtor rodil leta 1877 (umrl je leta 1971). Izučil se je za mizarja in se potem podal na »bolc«, nekdanj običajno potovanje rokodelcev, na katerem je spoznal Salzburško in Tirolsko. Med služenjem vojaškega roka se je dobro uveljavil, pridobival čine in se potem zaposlil kot orožnik, žandar torej. S komaj 29 leti je postal že komandant na Bistrici, uspešno kariero pa

so, kot že omenjeno, prekinili koroški mejni spori. Oitzl se je tedaj kot zaveden Slovenec zavzel za združitev z južnoslovansko državo, iz njegovih opisov tistega časa pa so razvidne tudi slovenske strateške napake. »V času pred plebiscitom so delali uradniki in učitelji iz Jugoslavije za naše ljudi neprimerno propagando, popivali so z nekaterimi domačini večkrat cele noči in potem razgrajali pred stanovanji nezavednih Slovencev. Ko sem šel enkrat ponoči iz službe domov, sem naletel na nekega delavca, ki je sedel zraven poti in se po končanem delu ni upal domov, ker so na cesti zopet razgrajali. Šel sem jaz z njim, samoumevno je bilo, da sem tem, ki so motili nočni mir, zagrozil, da jih bom v prihodnje naznanil oblastem. Tako ravnanje je bilo Celovčanom oz. beguncem iz cone A dobrodošlo za propagando.«

Republika Avstrija je Oitzlu in vsej njegovi družini vzela državljanstvo na osnovi – manipulativno interpretiranega – zakona iz leta 1832 in mu ga skupaj s skromno pokojnino vrnila šele v drugi republiki. Kljub vsem oviram in nasprotovanjem, ki jih je doživel, pa je Janko Oitzl po besedah vnukinje Marice Pinter ostal »pokončna, močna osebnost, ki se je vedno borila za resnico in pravico. Pri tem so branili svojo čast in ohranili svoj ponos.«

Knjiga Janko Oitzl – Spomini/ Erinnerungen je izšla v samozaložbi, naročiti jo je mogoče pri Štefanu Pinterju: stefan.4@gmx.at.